

ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Навчальний посібник

УДК 339.9(075.8)
ББК 65.03(0)я73
Е 45

Рецензенти:

Болдирев І.А. — доктор економічних наук, професор .
Оніщук В.М. — доктор соціологічних наук, професор.

Е 45 **Уперенко М.О., Кузнєцов Е.А., Деречин В.В.,
Леоненко П.М., Юхименко П.І. та інші.**
Економічна історія зарубіжних країн.
Навчальний посібник. За редакцією доктора економічних наук,
професора Уперенка М. О. – Харків: Бурун Книга, 2009. – 560 с.

ISBN 978-966-8942-41-9

У навчальному посібнику висвітлюється розвиток господарства провідних країн світу від стародавніх часів до сучасності. Його професійно-орієнтований зміст включає нову історико-економічну інформацію, націлюючи студента на її творче осмислення та використання. Видання розраховане на студентів, аспірантів, викладачів економічних вузів та факультетів.

УДК 339.9(075.8)
ББК 65.03(0)я73

784970

ISBN 978-966-8942-41-9

© Кузнєцов Е. А., 2009
© ТОВ «Видавництво Бурун Книга», 2009

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ЧАСТИНА 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ	5
1.1. Предмет і метод економічної історії.....	6
1.2. Д. М. Кейнс, У. Ерроу і У. Паркер про творчу роль економічної історії в системі економічних наук.....	21
1.3. Багатогранність творчих зв'язків економічної історії з сучасною соціально-економічною практикою.....	26
1.4. Значення економічної історії в економічній освіті. Структура і задачі курсу.....	30
1.5. Періодизація економічної історії.....	35
ЧАСТИНА 2. ЕКОНОМІКА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ТА АНТИЧНОСТІ	44
2.1. Економіка стародавнього світу.....	45
2.1.1. Основні етапи розвитку й особливості господарства первісного суспільства.....	47
2.1.2. Господарство держав Месопотамії.....	54
2.1.3. Соціально-економічний розвиток Стародавнього Єгипту.....	60
2.1.4. Господарство та соціально-економічні відносини Стародавнього Китаю.....	67
2.1.5. Особливості економічного розвитку Стародавньої Індії.....	74
2.2. Економіка античності.....	79
2.2.1. Економічний розвиток Стародавньої Греції.....	81
2.2.2. Еволюція рабовласницького способу виробництва в Стародавньому Римі.....	90
ЧАСТИНА 3. ЕКОНОМІКА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	102
3.1. Розвиток феодалізму в Західній Європі.....	103
3.2. Міста західної Європи у XI – XV ст. і їхня економічна роль.....	114
3.3. Становлення феодальних відносин у Китаї і Японії.....	121
3.4. Розвиток феодальних відносин у Візантії та Індії (V–XV ст.).....	131
3.5. Розвиток міста у Візантії та Індії в період становлення феодалізму (V–XV ст.).....	139

**ЧАСТИНА 4. ЕКОНОМІКА ЕПОХИ ПЕРВІСНОГО
НАГРОМАДЖЕННЯ КАПІТАЛУ.....149**

4.1. Розвиток товарно-грошових відносин і зародження капіталістичного виробництва.....	150
4.2. Розклад феодалізму і умови виникнення капіталістичного способу виробництва.....	156
4.3. Великі географічні відкриття та їхній вплив на економічний розвиток Європи.....	162
4.4. Первісне нагромадження капіталу як вихідна точка становлення капіталізму.....	170
4.5. Особливості становлення капіталістичного виробництва в Голландії.....	176
4.6. Перехід до капіталістичного господарства в Англії.....	183
4.7. Відмінність рис генезису капіталізму у Франції і в німецьких князівствах.....	189

**ЧАСТИНА 5. ПРОМИСЛОВИЙ ПЕРЕВОРОТ В ПРОВІДНИХ
КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ.....199**

5.1. Промисловий переворот в Англії (60-ті роки XVIII ст. — 50-ті роки XIX ст.).....	200
5.1.1. Визначення промислового перевороту та його передумови.....	200
5.1.2. Основні явища та процеси промислового перевороту.....	204
5.1.3. Соціально-економічні наслідки промислового перевороту.....	207
5.2. Промисловий переворот у Німеччині (кінець XVIII ст. — 60-ті роки XIX ст.).....	211
5.2.1. Економічна відсталість Німеччини в кінці XVIII на початку XIX ст.....	211
5.2.2. Аграрні реформи.....	214
5.2.3. Передумови промислового перевороту.....	216
5.2.4. Основні явища та процеси промислового перевороту.....	218
5.2.5. Наслідки промислового перевороту.....	222
5.3. Промисловий переворот у Франції (кінець XVIII ст. — 60-ті роки XIX ст.).....	224
5.3.1. Економіка Франції у XVII — першій половині XVIII століття.....	224
5.3.2. Економічна політика французької буржуазної революції (1789–1794 рр.).....	231
5.3.3. Промисловий переворот у Франції.....	233

5.4. Промисловий переворот в Сполучених Штатах Америки (кінець XVIII – 50-ті роки XIX ст.).....	247
5.4.1. Економічний розвиток англійських колоній у Північній Америці.....	247
5.4.2. Економічні причини та наслідки війни північноамериканських колоній за незалежність. Американська буржуазна революція 1775–1783 рр.....	256
5.4.3. Фермерський шлях розвитку капіталізму в сільському господарстві Сполучених Штатів Америки.....	261
5.4.4. Особливість промислового перевороту в Сполучених Штатах Америки.....	266
5.4.5. Соціально-економічні причини та наслідки громадянської війни в Сполучених Штатах Америки (1861–1865 рр.).....	279
5.5. Господарство Японії в доіндустріальний період.....	287
5.5.1. Історичні особливості утворення Японії як країни.....	288
5.5.2. Феодальні стосунки в сільському господарстві.....	289
5.5.3. Ремісництво і торгівля у феодальній Японії.....	290
5.5.4. Політична і економічна ситуація в Японії в середині XIXст.....	293

ЧАСТИНА 6. РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ В ПЕРІОД 1870-1913РР..... 296

6.1. Розвиток економіки Великобританії в період монополістичного капіталізму (1870–1913 рр.).....	297
6.1.1. Причини зниження темпів економічного розвитку наприкінці XIX – початку XX століття.....	297
6.1.2. Торгова політика Великобританії в умовах загострення міжнародної конкуренції.....	302
6.1.3. Динаміка промислового розвитку. Особливості утворення монополій.....	307
6.1.4. Колоніальний характер британської економіки. Експорт капіталу та його соціально-економічні наслідки....	310
6.2. Розвиток економіки Німеччини (1870–1913 рр.).....	314
6.2.1. Перехід від капіталізму вільної конкуренції до монополістичного капіталізму. Науково-технічний переворот кінця XIX початку XX ст.....	314
6.2.2. Причини, передумови та чинники економічного піднесення німецької економіки.....	318
6.2.3. Розвиток промисловості і виникнення монополій. Формування банківської системи і фінансового капіталу....	320

6.2.4. Зовнішня торгівля. Колоніальні загарбання.....	323
6.3. Економічний розвиток Франції у (1870–1913 рр.).....	327
6.3.1. Причини економічного відставання Франції.....	328
6.3.2. Розвиток сільського господарства Франції.....	330
6.3.3. Основні тенденції розвитку французької промисловості.....	332
6.3.4. Особливості розвитку торгівлі й кредиту.....	335
6.3.5. Еволюція інститутів і організацій ринку праці.....	337
6.4. Розвиток економіки США в кінці	
XIX – На початку XX століття (1870–1913 рр.).....	341
6.4.1. Загальна характеристика факторів економічного розвитку.....	341
6.4.2. Розвиток сільського господарства. Будівництво залізниць та його вплив на економіку країни.....	343
6.4.3. Розвиток промисловості, передумови виникнення монополій.....	346
6.4.4. Розвиток економічної системи США на початку XX століття.....	350
6.4.5. Зовнішньоекономічна експансія США.....	356
6.5. Розвиток економіки Японії в еру Мейдзі (1868–1913 рр.)... 360	
6.5.1. Буржуазна революція в Японії у 1867–1868 рр.....	360
6.5.2. Основні соціально-політичні та економічні реформи у Японії в останню третину XIX ст.....	361
6.5.3. Мілітаризація економіки країни.....	363
6.5.4. Перетворення у сільському господарстві.....	366
6.5.5. Виникнення і розвиток фабрично-заводської промисловості.....	369
6.5.6. Транспорт як нова галузь господарства Японії.....	375
6.5.7. Зовнішня і внутрішня торгівля в Японії.....	376

ЧАСТИНА 7. ЕКОНОМІКА ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ (1914-1939рр.)..... 380

7.1. Економічний розвиток Англії (1914-1939 рр.).....	381
7.1.1. Вплив першої світової війни на економіку Англії.....	381
7.1.2. Економічна криза в Англії 1921–1923 рр.....	383
7.1.3. Період стабілізації економіки Англії (1924–1929 рр.).....	385
7.1.4. Економічна криза 1930–1932 рр. та її наслідки.....	387
7.1.5. Розвиток економіки Англії в післякризовий період (1933–1939 рр.).....	389
7.2. Економічний розвиток Німеччини (1914–1939 рр.).....	394

8.3. Розвиток економіки Німеччини.....	481
8.3.1. Вплив другої світової війни на господарство Німеччини.....	481
8.3.2. Післявоєнний розвиток господарства Німеччини (друга половина 40-х – 60-ті роки ХХ століття).....	484
8.3.3. Економіка Федеративної республіки Німеччини з 70-х років до сучасності.....	488
8.4. Розвиток економіки Франції.....	501
8.4.1. Господарство Франції у роки другої світової війни (1939–1945 рр.).....	501
8.4.2. Розвиток господарства Франції з 1945 по 1970 рік.....	502
8.4.3. Розвиток економіки Франції з 70-х років ХХ ст. до сучасності.....	510
8.5. Розвиток економіки Японії з 1939 року до сучасності.....	518
8.5.1. Японія у другій світовій війні.....	519
8.5.2. Господарство країни в період американської окупації (1945–1951 рр.).....	520
8.5.3. Відродження і подальший розвиток національної економіки протягом 1952–1975 рр.....	526
8.5.4. Функціонування основних галузей господарства на засадах ринкових відносин (1976–1990 рр.).....	531
8.5.5. Економіка Японії у новітні часи.....	535
8.6. Нові явища в економіці провідних капіталістичних країн у кінці ХХ та на початку ХХІ століття.....	539
8.6.1. Загальна характеристика причин трансформації економічної життєдіяльності західних країн на сучасному етапі.....	539
8.6.2. Інноваційний характер розвитку як умова переходу до постіндустріальної економіки.....	540
8.6.3. Глобалізація господарського життя та зміна конкурентних переваг.....	542
8.6.4. Транснаціоналізація капіталізму: нові стратегії ТНК.....	544
8.6.5. Посилення масштабів плановірності в економіці розвинутих країн.....	546
ЛІТЕРАТУРА.....	550